

Posudek oponenta disertační práce studentky PhDr. Moniky Dvořákové
“Subjektivní hodnocení uživatelů komunitních služeb v oblasti péče o duševní zdraví”
předkládané v roce 2023 na Katedře sociální práce

I. Stručná charakteristika práce

[Zde doporučujeme charakterizovat práci zhruba v rozsahu jednoho odstavce (delší shrnování je zbytečné, neboť součástí práce je i její abstrakt a autoreferát).]

Předkládaná dizertačná práca je zameraná na tematiku porúch duševného zdravia a možností komplexnej odbornej intervencie so špecifickým fokusom na služby poskytované centrom duševného zdravia. Cieľom, ako uvádza samotná autorka, je zhodnotiť efektívnosť komunitných služieb poskytovaných konkrétnym centrom duševného zdravia z perspektívy osôb so závažným duševným ochorením a ich rodinných príslušníkov.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

[Zde doporučujeme zhodnotit stručně celkovou úroveň práce v rozsahu zhruba jednoho odstavce. Takovéto krátké zhodnocení je praktické zvláště u delších posudků, neboť díky němu ještě před podrobným rozbořením specifických aspektů práce již zkraje může jasně zazníť, jaký je oponentův celkový náhled na kvalitu práce.]

Predložená dizertačná práca skúma zvolenú problematiku v teoretickej i empirickej rovine, pričom empirická časť je rozsahom, obsahom i hĺbkou analýzy a syntézy v spracovaní kvalitnejšia, detailnejšia i precíznejšia. Teoretická časť je spracovaná skôr popisne, chýba intenzívnejšia odborná diskusia a polemika s inými autormi a autorkami. Na teoretickú časť sa empirická napája skôr voľne. Najrozsiahlejšou časťou empirickej časti sú výsledky, v ktorých autorka ponúka precízne spracované a prezentované zistenia. Autorka v práci prezentuje výskumné zručnosti i porozumenie spracúvanej problematike adekvátne stupňu vzdelania. Celkovo dizertačná práca spĺňa požiadavky kladené na takýto typ kvalifikačných prác.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

[Zde doporučujeme provést podrobné zhodnocení práce. V jeho rámci je vhodné práci mimo jiné zhodnotit podle následujících kritérií (nejlépe s příklady exemplifikujícími všechna Vaše hodnocení). Můžete buď všechny své komentáře rozepsat do jednotlivých kritérií, nebo zformulovat souvislý souhrnný komentář, jenž se vyjádří ke všem kritériím uvedeným níže.]

1. Struktura argumentace.

[Je výklad srozumitelný? Je na každém místě zřejmé, co chce autor říci a proč to říká právě nyní? Je práce přehledně členěna? Směřuje práce k jasně vytčenému cíli a daří se jí tento cíl naplnit?]

Celkovo práca spĺňa požiadavky kladené na daný typ prác. Zámery autorky sú jasne koncipované a empirická časť práce smeruje k ich naplneniu. Práca je prehľadná. Je zrejmé, že autorka je v téme osobne angažovaná. Rovnako je neodškriepiteľný význam získaných dát vzhľadom na fakt, že výskum reaguje na reálnu potrebu praxe. V práci však nachádzam aj niekoľko slabín.

Práca je členená na teoretickú a empirickú časť. Teoretická časť je rozpracovaná na 48 stranách, pozostáva zo 4 kapitol, podľa parciálnych tém volenej problematiky. Prvé tri kapitoly sú spracované skôr vo všeobecnej rovine. Tu autorka ponúka akoby vymedzenie temotvorných pojmov, tento text má skôr popisný (až didaktický), než odborný charakter. V spracovaní chýba výraznejšia odborná diskusia či polemika s rôznymi autormi a autorkami, tiež reflexia a kritická analýza súčasnej reality v témach deinštitucionalizácie a transformácie psychiatrickej starostlivosti v Českej republike (príp. aj v komparácii s inými krajinami), s detailnejším zachytením aktuálneho stavu i trendov, a to (nielen) v kontexte argumentácie voľby témy a jej konceptuálneho rámcovania. Text týchto kapitol teda ponúka skôr základné informácie o riešených parciálnych otázkach, než odbornú diskusiu a hlbšiu reflexiu (aj s precízne identifikovanými rizikami) ako východiská pre voľbu cieľov (empirickej časti) práce. V práci chýba text orientovaný na rozpracovanosť problematiky v odbornej literatúre s následnou argumentáciou voľby témy i zamerania výskumu (podložených napr. nedostatočným odborným spracovaním v súčasnej spisbe).

Koncept zotavenia, ktorý je dôležitým teoretickým rámcom tematiky, je aktuálnym východiskom v riešenej problematike, v práci je však koncepcne i metodologicky predstavený pomerne skromne. Chýba precíznejšie vymedzenie, reflexia silných stránok i slabín v kontexte reálnych podmienok psychiatrickej starostlivosti v Čechách (možno aj v rovine potenciálu vo vzťahu k ambíciám súčasného reformného procesu). V závere výskumu sa k nemu autorka vracia, ale tu tiež skôr v širších kontextoch, než detailne a štruktúrované. Štvrtá teoretická kapitola je konkrétnejšie orientovaná na reálne procesy v predstavovaných organizáciách, čo považujem za dôležité vzhľadom na zameranie práce. Aj tu chýba intenzívnejšia polemika a kritická reflexia. Jednotlivé kapitoly sú tiež obsahovo málo vyvážené.

Empirická časť je rozpracovaná vo vyššej kvalite a rovnako s niekoľkými nedostatkami. Autorka formuluje zámer zisťovať efektívnosť komunitných služieb na základe poznania očakávaní klientov (a ich blízkych). Vzhľadom na chýbajúcu zodpovedajúcu operacionalizáciu pojmov sa javí pojem „efektívnosť“ ako synonymický k pojmu „naplnenie očakávaní (prijímateľov služieb, ich blízkych)“, čo nie je presné. Ide o odlišné koncepty, čo však autorka v práci nevysvetľuje a ani neargumentuje používanie predmetných pojmov týmto spôsobom. Metodika výskumu je dostatočne rozpracovaná, s malými nejasnosťami, ktoré mohli byť spôsobené tzv. „autorskou slepotou“. Vo výskumnom projekte autorka napr. popisuje význam a možnosti zaistenia triangulácie, uvádza využitie dátovej triangulácie, chýba však detailná argumentácia (ak boli dostupné dáta z ďalších zdrojov, relevantných zaisteniu validity, zvlášť vo vzťahu k snahe zisťovať efektívnosť, je škoda ostať „len“ pri zisťovaní očakávaní, i to len u prijímateľov služieb a ich blízkych). Autorka uvádza zber dát v dvoch vlnách, ale nedefinuje presné časové kritériá zaradenia participujúcich osôb do výskumu (nachádzam konštatovanie „od vstupu do týchto služieb, po využívanie ponúkaných služieb naplno“, bez presného vymedzenia). V predkladanom texte tiež autorka opakovane odkazuje na už realizované výskumy (napr. Projekt Hodnocení CDZ III realizovaný v letech 2019-2021 v rámci Specifického vysokoškolského výskumu „Adaptace aktérů a institucí na vývoj současné společnosti“, projekt Podpora vzniku Center duševního zdraví III), ale vzájomné vzťahy projektov a ich súvislosť so zisteniami predkladanými v dizertačnej práci autorka neosvetľuje a nedefinuje vlastnú pozíciu v nich.

Vzhľadom na kvalitatívny dizajn výskumu autorka vhodne volila tematickú analýzu, dáta spracovala prehľadne a precízne. Volená metóda bola použitá adresne a metodologicky správne. Avšak keďže predkladaná je dizertačná práca, očakávala by som náročnejší dizajn výskumu (hoci, čo považujem za dôležité vyzdvihnúť, výsledky sa ukazujú ako dôležité, potrebné a užitočné), ktorý by výraznejšie prezentoval odbornú erudíciu autorky – doktorandky.

Časť zameraná na reflexiu ku špecifickým cieľom Stratégie reformy psychiatrickej starostlivosti je miestami viac popisná než reflexívna, akoby ponúkajúca súhlasné a pozitívne stanoviská. Chýba kritickejší pohľad, precíznejšia identifikácia silných miest i výzviav (resp. slabín). V diskusii autorka uvádza ako hlavné zistenie výskumu, že „CDZ III poskytujú účinnú a kontinuálnu psychiatrickú starostlivosť v rôznych fázach závažných duševných ochorení“, avšak vzhľadom na zisťovanie očakávaní, bez reálnej triangulácie s presnými indikátormi účinnosti a kontinuity a bez overovania „efektívnosti“ v jednotlivých fázach ochorenia ide skôr o hypotézu (nadinterpretáciu? ohľadom spokojnosti či naplnenia očakávaní klientely), než prísne logický výskumný záver. Podobných subjektívnych výrokov je v práci viac – napr. v kontexte humanizácie služieb a pod. – zjednodušenie povedané, je viac než pravdepodobné, že akékoľvek zlepšenie poskytovanej pomoci bude klientelou prijímané pozitívne, avšak to ešte automaticky neznamená, že hoci ide o dobrú službu, táto aj naplňa kritériá či štandardy definujúce minimálne podmienky pre „efektívnosť“.

Oceňujem časť orientovanú na limity výskumu, kde autorka citlivo reflektuje nielen ohrozenia realizovaného bádania, ale navrhuje aj ďalšie smery vo výskume v danej problematike.

2. Formální úroveň práce

[Pracuje autor koherentne se zkratkami, syntaxí bibliografických odkazů, přepisy cizích slov apod.? Užívá správně poznámek pod čarou? Nedopouští se pravopisných chyb a jazykových neobratností? Je práce vizuálně přehledná a dobře graficky zformátovaná?]

Z hľadiska formálnych požiadaviek kladených na tento typ odborných prác môžem konštatovať adekvátne spracovanie. Gramaticky a štylisticky je práca na požadovanej úrovni, rovnako vo vzťahu k prehľadnosti a grafickému formátovaniu. V kontexte citlivej vedeckej práce neodporúčam využívať generické maskulinum a už vôbec jeho voľbu neargumentovať „lepšou prehľadnosťou textu“ (tento argument odborne neobstojí, bez ohľadu na percentuálne zastúpenie žien či mužov vo výskumnej vzorke). Práca neobsahuje zásadné nedostatky vyplývajúce z práce so skratkami, cudzími slovami apod. Práca so zdrojovými dokumentmi je eticky správna, hoci z hľadiska techniky citovania odporúčam precíznejšie zachovávanie zásad zvoleného spôsobu, resp. techniky citovania a odkazovania. Autorka sa opiera o množstvo relevantných zdrojov, pričom z veľkej časti sa opiera o zahraničných autorov a autorky. Oceňujem aktuálnosť použitých zdrojových dokumentov. V kontexte témy odporúčam reflektovať aj najnovšiu revíziu MKCH.

3. Práce s prameny či s materiálem

[Pracuje autor průhledným způsobem se sekundárními prameny? Využívá všechny sekundární prameny, které by využívat měl? Využívá náležitě primární prameny a pracuje případně s pramennými jazyky všude tam, kde je to na místě? Pracuje s prameny metodicky správně? Je-li práce založena na sběru materiálu, je metodologie sběru a analýzy koherentní? Jsou všechny kroky v analýze odůvodněné a dobře provedené? Odpovídá způsob sběru a zpracování materiálu výzkumné otázce či testovaným hypotézám? Vyplývá interpretace výsledků, kterou autor předkládá, z výsledků empirického výzkumu či z pramenů, o něž se práce opírá?]

Autorka pracou prezentovala schopnost na požadované úrovni spracovať odborný text. S prameňmi pracuje metodicky správne, koherentne. V niektorých pasážach je argumentácia voľby menej zjavná, ale celkovo sú zámery autorky aj dôvody volieb zrozumiteľné a obhájitelné. Ostatné komentáre uvádzam v texte posudku vyššie.

4. Vlastní přínos

[Je práce pouze mechanickým kompilátem, nebo autor své primární i sekundární prameny přetavuje v nějaký nový, organický celek a vnáší do tématu nějaký vlastní pohled?]

Autorka koncipovala zámery, ktoré svojim výskumom náležite sledovala. Predmet výskumu sa opiera o reálne požiadavky praxe, reflektuje aktuálne dianie v odbore, zachytáva kľúčové procesy v rámci psychiatrickej starostlivosti a prináša dôležité argumenty v týchto kontextoch. Vlastný postoj autorky je v práci dobre čitateľný, zároveň sama autorka reflektuje vlastnú zaangažovanosť a profesionálnu skúsnosť v problematike, uvažuje o možných vplyvoch na validitu zisteného a navrhuje aj reálne riešenia. Slabinou je výrazne pozitívne vnímanie bez výraznejšieho kritického zhodnotenia.

IV. Dotazy k obhajobě

Ktoré zistenia považujete za kľúčové z hľadiska efektivity služieb centier nielen v kontexte očakávaní klientely, ale aj v iných rámcoch (vrátane ekonomického, politického a pod.)?

Ktorý z modelov hodnotenia efektívnosti vnímate ako užitočný pre argumentáciu potenciálu centier vo vzťahu k laickej verejnosti, vo vzťahu k odbornej verejnosti a vo vzťahu k decíznej sfére?

V čom vnímate slabiny aktuálneho pôsobenia centier a kde identifikujete hlavné výzvy pre ich činnosť v najbližšej budúcnosti?

Ako vnímate aktuálny český diskurz ohľadom transformácie psychiatrickej starostlivosti v Českej republike smerom k plnšiemu využívaniu komunitného potenciálu?

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěla.